

MUNCA PE PLATFORMELE DIGITALE DE LIVRARE DIN ROMÂNIA

DELIA BĂDOI

Scurtă prezentare a proiectului de cercetare „Strategii de ocupare în contextul noilor vulnerabilități ale digitalizării” GAR-UM-2019- XI – 5.4 – 1, finanțat prin Programul GAR-UM-2019 al Academiei Române, în perioada 2019–2022.

INTRODUCERE

În ultimele decenii am asistat la o transformare treptată a formelor de ocupare, îndeosebi prin apariția unor noi dimensiuni ale muncii intermediare de procesul de digitalizare. Flexibilizarea pieței muncii și diversificarea relațiilor contractuale reprezintă procese specifice perioadei post-Fordiste și au favorizat apariția de noi oportunități pentru creșterea calității vieții de muncă în forme flexibile și autonome, cu scopul reducerii șomajului și sub-ocupării (Fields și Bramble, 1992; Kalleberg, 2011). După experiența crizei economice din 2008 și mai recent, a pandemiei COVID-19, impactul asupra pieței muncii a fost resimțit prin noi politici de ocupare care, indirect, au condus la crearea de vulnerabilități economice, asociate cu întreruperi recurente în organizarea și contractarea muncii. În acest context, dezvoltarea piețelor de muncă la nivel de platformă *online* a fost însoțită, în ultima decadă, de schimbări politice și legislative care au intervenit în destabilizarea securității economice și fizice a lucrătorilor, prin transferul unor riscuri ale muncii către aceștia.

Cercetarea propusă în cadrul proiectului „Strategii de ocupare în contextul noilor vulnerabilități ale digitalizării” survine în cadrul instituțional creat de schimbările politice și legislative ale procesului de ocupare intermediat de digitalizare. Scopul cercetării este de a realiza o analiză exploratorie a principalelor provocări ale muncii prestate de lucrătorii români prin intermediul platformelor digitale de livrare din România. În cercetare sunt urmărite strategiile alternative de ocupare flexibilă și noile vulnerabilități economice provocate de condițiile muncii intermediare de schimbările tehnologice.

Obiectivul principal al proiectului de cercetare este de a dezvolta cunoașterea științifică din domeniul sociologiei și antropologiei muncii privind intersecția

Adresa de contact a autorului: Delia Bădoi, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: delia.georgiana.badoi@gmail.com.

dintre condițiile de muncă, statutul legislativ al lucrătorului și politicile naționale de ocupare provocate de digitalizare. Metodologia de cercetare este calitativ-fenomenologică și interpretativă, prin explorarea în profunzime a următoarelor teme sociologice: (1) *Realizarea unui profil al lucrătorului și al traiectoriilor life story și work story*; (2) *Riscurile noi ale muncii provocate de noul context COVID-19, prin explorarea nivelurilor de insecuritate economică și precaritate, protecție socială și reprezentare colectivă*; (3) *Procesul muncii de livrare, automatizarea și condițiile de muncă oferite de platforme*; (4) *Motivația pentru muncă, prin explorarea resurselor angajate vs. beneficiile muncii digitale*; (5) *Work – life balance și impactul muncii asupra sănătății fizice și mintale a lucrătorului*; (6) *Insecuritatea legată de mediul înconjurător și munca fizică cauzate de riscurile transportului de livrare*. Recrutarea participanților la acest studiu calitativ se realizează printr-o tehnică de cercetare *online*, prin culegerea în prima etapă a unor date cantitative, sociodemografice prin intermediul grupurilor *online* de discuție informală ale platformelor de livrare din România. Într-o a doua etapă, scopul culegerii datelor cantitative este de a crea o bază de recrutare a participanților voluntari la studiul calitativ și desfășurarea de interviuri în profunzime.

Linia teoretică a cercetării se sprijină pe studii calitative recente, de profunzime, efectuate la nivel global, pe evaluarea calității multidimensionale a muncii de tip „gig” „platform-based” „sharing” (Polkowska, 2020; Veen et al., 2019; Goods et al., 2019). Prin încadrarea subiectivă, la nivel microsocioal, cercetarea de teren va include analiza interpretativă a relației dintre provocări, insecurități și oportunități ale condițiilor de muncă oferite de platformele digitale de livrare din România.

CE ESTE MUNCA DIGITALĂ PE PLATFORMA DE LIVRARE?

Cercetarea propusă se centrează, în particular, pe economia bazată pe platforma *online*. Munca prin intermediul platformelor *online* se referă la toată activitatea prestată prin sau mijlocită de aceste instrumente, care prezintă o gamă largă de regimuri de muncă, cum ar fi munca ocazională, munca independentă cu dependență economică, munca informală sau munca în acord în industria livrării de produse, în special produse alimentare (EU-OSHA, 2017). Conform Eurofound (2018), principalele caracteristici ale muncii intermediare de platforme sunt următoarele:

- ✓ Munca plătită este organizată printr-o platformă *online*.
- ✓ Sunt implicate trei părți: platforma *online*, clientul și lucrătorul.
- ✓ Scopul muncii este îndeplinirea unor sarcini specifice sau rezolvarea de probleme specifice.
- ✓ Lucrările sunt subcontractate sau contractate.
- ✓ Locurile de muncă sunt defalcate pe sarcini.

✓ Serviciile sunt furnizate la cerere.

Acest segment de muncă are un caracter tripartit și este creată de relația dintre intermediari (firme) sau de platforme (virtuale) care facilitează interacțiunea dintre cumpărători și vânzători, prin intermediul unei aplicații digitale care necesită controlul uman.

Reglementarea statutului profesional al lucrătorilor reprezintă principalul risc al muncii pe platforma online. Analiza legislativă și evaluarea politicilor de ocupare în ceea ce privește definiția statutului profesional al lucrătorilor reprezintă unul dintre obiective secundare ale cercetării. Statutul de lucrător pe platformă nu este reglementat în legislația muncii din România, iar adesea acest statut ajunge să fie descris în termenii dictați de platformele internaționale care intermediază munca digitală, ceea ce reprezintă un risc de precarizare a condițiilor de muncă, printr-o slabă putere de negociere din partea lucrătorilor implicați. În lipsa unei reglementări a muncii prin intermediul platformelor digitale, studiile realizate până acum menționează riscul crescut de precaritate al lucrătorilor, îndeosebi în perioada curentă a pandemiei COVID-19 (Badoi, 2020; Polkowska, 2020).

Poziția nesigură a lucrătorilor de pe platformele *online* de livrare din România prezintă o serie de riscuri pe care prezentul proiect de cercetare le va explora, prin intermediul cercetării calitative. Riscurile care amenință calitatea vieții de muncă a lucrătorilor pe platformele digitale de muncă sunt următoarele: (1) Riscuri de insecuritate economică, prin caracterul temporar și/ sau informal al relațiilor contractuale de muncă, la care se adaugă plata incertă, fragmentată, în funcție de performanța și de orele lucrate. (2) Alocarea competitivă a muncii, fără pauze legale, calculată prin intermediul algoritmilor de performanță a muncii, împreună cu evaluarea continuă a muncii conduc la riscuri indirecte, care țin de sănătatea precară și oboseala psihică și fizică a lucrătorilor. (3) Activitatea fragmentată și independentă specifică muncii de livrare prin platformele *online*, prin lipsa unui loc de muncă comun afectează solidaritatea lucrătorilor. Studiile efectuate până în prezent la nivel european (Colleem, 2017, 2019; Eurofound, 2018) prezintă dovezi empirice ale lipsei de organizare colectivă prin apărarea drepturilor de muncă și dezvoltarea dialogului social pentru acest segment de muncă intermediat digital. În rândul lucrătorilor de platformă există o rotație mare de personal, datorită gradului ridicat de flexibilizare și automatizare a muncii, ceea ce indirect defavorizează dialogul social.

CARE SUNT PLATFORMELE DIGITALE DE LIVRARE DIN ROMÂNIA?

Dezvoltarea economiei de platformă în România este condusă de existența platformelor internaționale, care dictează ocuparea în sectoarele economice intermediare de tehnologie: transporturi, cazare, livrare și activitățile de IT/ finanțe. Conform studiului *Digital Economy and Society Index* (2016), România se află

într-un stadiu incipient în ceea ce privește economia de platformă digitală, fiind poziționată pe ultimul loc în Uniunea Europeană (EC, 2017). În 2017, numărul de persoane estimate ca lucrând pe platformele digitale în România era de 6 253 de persoane, din care 4 088 lucrau în sectorul *transport* (de ex., pe platforme ca UBER sau BOLT), iar 1 862, în sectorul de cazare (de ex., pe platforma de tip Airbnb sau Booking.com) (EC, 2018).

Platformele *online* de livrare au început să se dezvolte în România la finalul anului 2017, inițial prin apariția pe piață a companiilor UBER Eats și Glovo. După 2018, platformele de livrare s-au extins cu mare rapiditate, inițial în marile orașe București și Cluj-Napoca, ulterior în Timișoara, Iași, Brașov, Craiova, Constanța, Sibiu, Arad, Ploiești, Brăila, Galați, Oradea, Pitești, Buzău, Slatina, Sebeș, Tulcea, Zalău, Botoșani, Suceava, Satu-Mare, Piatra-Neamț etc. Serviciile de livrare sunt furnizate prin aplicațiile *online* gestionate de următoarele (re)companii, unde se regăsesc majoritatea livratorilor angajați: *Glovo, Food Panda, Takeaway, Bringo, Tazz by Emag, Bolt Food*. De remarcat este faptul că pandemia COVID-19 a accelerat dezvoltarea economiilor de platformă, îndeosebi în ceea ce privește industria livrării în timpul carantinei naționale instaurate în perioada martie – mai 2020 în România. Platformele digitale de livrare au contribuit la 'supraviețuirea' industriei restaurantelor, a supermarket-urilor și a serviciilor conexe de preparare sau vânzare a mâncării, prin acoperirea constantă a accesului clienților la produse alimentare. Acest fapt a condus, indubitabil, la extinderea și la competiția platformelor de livrare în orașele de mărime medie din România (Bădoi, 2020). Estimările studiilor anterioare realizate asupra extinderii platformelor digitale de livrare în perioada pandemiei (Palkowska, 2020) sugerează faptul că platforma spaniolă *Glovo* este compania cea mai extinsă ca număr de lucrători din Europa, cu precădere în Spania, Polonia și România. În România, compania este precedată de *Food Panda*, o platformă digitală germană, care s-a extins recent în majoritatea reședințelor de județ amintite mai sus.

CONTINUAREA CERCETĂRII

Proiectul va continua prin desfășurarea unei cercetări calitative și prin realizarea de interviuri etnografice *online* (în profunzime) cu lucrători din domeniul livrării de produse. Culegerea online de date cantitative se va realiza *în tandem* cu cercetarea calitativă și va susține recrutarea de participanți voluntari pentru studiul calitativ și crearea unei baze de date pentru realizarea unui profil sociodemografic al lucrătorului român de pe platformele digitale. În final, cercetarea va servi drept suport empiric pentru realizarea unor recomandări informate de politici publice, în vederea gestionării eficiente a provocărilor calității vieții de muncă a lucrătorilor români din domeniul livrării online de produse alimentare și non-alimentare.

BIBLIOGRAFIE

- Bădoi, D. (2020) Ocuparea pe platformele digitale în contextul crizei COVID -19: Studiu de caz asupra personalului de livrare, *Quality of Life Review (Revista Calitatea Vieții)*, XXXI, (2): 188–207.
- EC. 2018. Study to Monitor the Economic Development of the Collaborative Economy at sector level in the 28 EU Member States, Luxembourg: Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- EU-OSHA. 2017. *Protecting workers in the online platform economy: An overview of regulatory and policy developments in the EU*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Eurofound. 2018. *Employment and working conditions of selected types of platform work*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Fieldes D. și Bramble T. 1992. Post-Fordism: Historical break or utopian fantasy? *Journal of Industrial Relations* 34: 562–579.
- Goods, C., Veen, A., Barratt, T. 2019. Is your gig any good? Analysing job quality in the Australian platform-based food-delivery sector, *Journal of Industrial Relations*, 61(4) 502–527. DOI: 10.1177/0022185618817069.
- Kalleberg, A. 2011. *Good jobs, bad jobs: The rise of polarized and precarious employment systems in the United States, 1970s-2000s*. New York, NY: Russell.
- Pesole, A., Urzì Brancati, C., Fernández-Macías, E., Biagi, F. And González Vázquez, I. 2018. *Platform workers in Europe: Evidence from the COLLEEM survey*, Joint Research Centre, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Polkowska, D. 2020. Platform work during the COVID-19 pandemic: a case study of Glovo couriers in Poland, *European Societies*, DOI: 10.1080/14616696.2020.1826554.
- Urzì Brancati, C., Pesole, A., Fernández-Macías, E. 2020. *New evidence on platform workers in Europe. Results from the second COLLEEM survey*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Veen, A., Barratt, T. Goods, C., 2019. Platform-Capital's 'App-etite' for Control: A Labour Process Analysis of Food-Delivery Work in Australia, *Work, Employment and Society*, 1–19 DOI: 10.1177/0950017019836911.

This paper shortly presents the research project 'Employment strategies in the context of new vulnerabilities of the digitalisation process' GAR-UM- 2019- XI – 5.4 – 1, financed by the GAR-UM- 2019 Romanian Academy Programme, 2019-2022.

Primit: 25.11.2020

Acceptat: 09.12.2020